

Uprchlíctví je jevem úzce souvisejícím s porušováním lidských práv. Dvacáté století nesoucí se ve znamení internacionalizace lidských práv vytvořilo velké množství nejrůznějších nástrojů zaručujících uprchlíkům jak jejich základní práva a svobody tak přístup k potřebným službám. Problémem právního systému, a zvláště pak toho mezinárodního je, že se svými řešeními často přichází až ex post, tedy reaguje na nastalou situaci, a tak pouze napravuje škody, které vznikly v důsledku masového porušování lidských práv.

Propojenost dnešního světa na straně jedné a velké rozdíly v životních podmínkách na straně druhé přispívají vedle klimatických změn k nebývalým migračním pohybům na celém světě. Na rozdíl od minulých dekád, kdy se migranti pohybovali ve směru z východu na západ, je v současné době zřetelný jednoznačný migrační pohyb ve směru z jihu na sever. Tento fakt provází snaha jednotlivých států na jednu stranu nastavit podmínky tak, aby odpovídaly nové situaci, jsme ale rovněž svědky snahy, a to především u průmyslově vyspělých států včetně Evropské unie, o stále přísnější kontrolu migračních toků a tak výrazného omezování šancí pronásledovaným domoci se ochrany, k jejímuž poskytování jsou tyto státy mezinárodně zavázány. Tato restriktivní cesta však vede i k dalším nežádoucím následkům. Vhání totiž migranty do područí nejrůznějších nelegálních skupin a za nemalé finanční prostředky je v důsledku činí ještě více zranitelnými. Uzavřené hranice dále vyvolávají efekt „zakázaného ovoce“ a jejich překonání je proto pro mnohé migranty o to lákavější. S ohledem na výše uvedené představují mechanismy, které si mezinárodní společenství k ochraně uprchlíků vytvořilo důležité hodnoty, z kterých není možno ustoupit, naopak je zapotřebí vytvořit jejich efektivnější provázání a jednotlivé státy přimět k jejich důslednějšímu respektování.

Důležitou roli v mezinárodní ochraně uprchlíků hraje Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky. Mechanismy, které si během působení v této oblasti vytvořil, včetně institutu tzv. trvalých řešení pro uprchlíky, by však měly být i přes svou faktickou nezávaznost náležitěji respektovány jednotlivými aktéry mezinárodních vztahů, protože představují léty osvědčené postupy v oblasti, kde žádné závazné mechanismy neexistují.

Důležitým příspěvkem k sdílení břemene mezinárodní odpovědnosti je v době zavádění přísnějších kontrol namířených proti migračním proudům především mechanismus přesídlení. Přestože je přesídlení považováno za nejvíce opomíjené z trvalých řešení, daří se v poslední době právě díky ochotě některých zemí každým rokem zvyšovat počet uprchlíků, kterým je díky tomuto instrumentu nabídnuta šance na důstojný život. Úspěch přesídlení je však do značné míry ovlivněn dalšími faktory, jakým je především integrace nově příchozích, tedy jejich plné zařazení do společnosti, což se stává opravdovou výzvou pro přesídlovací země.

Základní dokument k ochraně práv uprchlíků vznikl před téměř šedesáti lety. Od té doby se změnila podmínky a příčiny vzniku masového uprchlictví. Bylo by tedy v zájmu celého mezinárodního společenství přehodnotit současné právní nástroje týkající se oblasti uprchlictví a na základě toho vytvořit jednak spolehlivý mechanismus, který by efektivně chránil všechny oběti masivního porušování lidských práv opouštějící své domovy, ale hlavně by pomohl předejít situacím, v jejichž důsledku k uprchlickým krizím dochází.

Ačkoliv se tato představa v současném světě blíží čistému idealismu, domnívám se, že nás to nezabavuje povinnosti takováto řešení hledat.